

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЯЗЫКОВ

На правах рукописи

РАМИЛЯ ФАРМАН ГЫЗЫ ГУСЕЙНОВА

РОЛЬ КАУЗАЛЬНОСТИ В ИНФОРМАЦИОННОЙ
СТРУКТУРЕ ДИСКУРСА

(на материале современной англоязычной прессы
Великобритании и США)

10.02.04 – Германские языки

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по филологическим наукам

Баку – 2010



Работа выполнена на кафедре стилистики и культуры речи
английского языка Азербайджанского университета языков

Научный руководитель: доктор филологических наук, профессор
Азад Яхья оглу Мамедов

Официальные оппоненты: доктор филологических наук, профессор
Фахраддин Ядигяр оглу Вейсалли

кандидат филологических наук, доцент
Бегляр Исламхан оглу Гаджиев

Ведущая организация: кафедра романо-германской филологии
Бакинского славянского университета

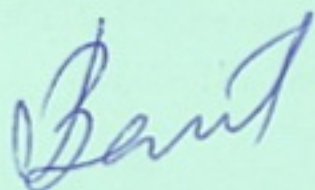
Защита состоится 25 сентября 2010 г. в 10⁰⁰ часов на
заседании Диссертационного совета Д.02.081 по защите диссертаций
на соискание учёной степени доктора наук и доктора философии в
Азербайджанском университете языков.

Адрес: AZ 1014, г. Баку, ул. Р.Бейбутова, 60

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеке Азербайджанского
университета языков.

Автореферат разослан 14 июля 2010 г.

Учёный секретарь Диссертационного совета
Д.02.081, кандидат филологических
наук, доцент



Севда Давуд гызы Вагабова

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Диссертация посвящена исследованию роли каузальности в информационной структуре англоязычного газетного дискурса.

Актуальность работы. Научный интерес к проблематике каузальности за последнее время значительно возрос в связи с увеличением внимания к коммуникативному аспекту различных явлений логического и языкового плана, механизмам и условиям формирования информационной структуры дискурса, ибо основное назначение многих из этих явлений – обеспечение предметно-логического и смыслового содержания такого рода информационной структуры. Под информационной структурой языковых построений традиционно понимают кодирование относительной выделенности элементов структуры. Выделенность может проявляться наряду с другими средствами (эмфаза, параллелизм структур и т.д.), также и при помощи каузальных коннекторов.

На современном этапе развития лингвистической науки исследование каузальности представляет особый интерес. Считается, что каузальность, в основе которой лежит причинно-следственная зависимость, в том или ином виде присутствует в любых видах дискурса и, что она, как правило, выражается комбинированно, разными средствами, как собственно языковыми, так и имплицитными. Теория типов дискурса, рассматривающая формы газетных текстов как разновидности коммуникативной деятельности человека, строится на прагматических и когнитивных принципах.¹ В основе обоих принципов лежит проблема логического обоснования. Информационная стратегия газетного дискурса на каждом своем этапе должна считаться с необходимостью логического обоснования, единицами которого являются средства выражения каузальности. Данные средства служат также своеобразными инструкторами для когнитивных операций. Каузальность является очень интересной понятийной категорией, благодаря которой перспективы отправителя текста (прагматическая установка) и получателя текста (когнитивное основание) так удачно сочетаются.

Таким образом, актуальность темы настоящей диссертационной

¹ Dijk T.A. van. Semantic Discourse Analysis: In 2 vol. V. 2. Dimensions of Discourse: Handbook of Discourse Analysis. L.: Acad. Press, 1985. p. 103-136

работы диктуется растущим интересом к исследованию средств выражения каузальности как важнейших факторов определения информационной стратегии газетного дискурса.

Объектом исследования является англоязычный газетный дискурс, а *предметом исследования* является роль каузальности в формировании англоязычного газетного дискурса.

Целью настоящей работы является:

1. Формирование понятия каузальности, позволяющего привести разрозненные факты языкового логического обоснования в строгую систему, компоненты которой находятся в отношении взаимосвязанности и взаимообусловленности.

2. Описание в рамках информационной структуры синтезирующего логико-семантического и когнитивно-прагматического аспектов исследования, функционирования эксплицитных и имплицитных средств выражения каузальности в англоязычном газетном дискурсе и определение их системного статуса как средств текстообразования.

В диссертации данная цель реализуется поэтапно, предопределяя конкретные *задачи исследования*, которые можно сформулировать следующим образом:

1. На основе результатов критического осмысления существующих работ по каузальности разработка предпосылок построения наиболее адекватного с точки зрения современной дискурсивно-когнитивной парадигмы описания текстообразующих функций средств выражения каузальности;

2. Выявление и описание системы семантико-прагматических признаков эксплицитных средств выражения каузальности с целью раскрытия различных сторон этого сложного языкового явления, ибо каждый признак высвечивает семантику данных эксплицитных средств в соответствующем аспекте;

3. Выявление и обоснование закономерности имплицитного построения каузальности в информационной структуре газетного дискурса и исследование на этом фоне типовых коммуникаций с целью установления когнитивно-прагматических факторов, ведущих к возникновению имплицитности.

Материалом исследования послужила газетная пресса США и Великобритании последних лет.

Методы исследования. Для выполнения поставленных в работе задач применяются методы лингво-прагматического анализа языковых

явлений, а именно контекстно-семантический метод с элементами социолингвистического и психолингвистического анализа. Используется также метод логического анализа.

На защиту выносятся следующие основные положения:

1. Установление категориального значения каузальности предполагает определение об информационной структуре привлекаемого для анализа газетного дискурса, как основы разработки критериев ее выделения. Средства выражения каузальности являются выразителями антропоцентризма в языке, поскольку их значение проецируется относительно отправителя, выступающего центральной категорией любого дискурса.

2. Выдвигается тезис о принципиальной возможности сочетания в дискурсе двух способов выражения каузальности – эксплицитных и имплицитных, на основе которых разрабатывается концепция о разной степени каузальности значения различных средств языка. Соответственно в исследовании выделяются: эксплицитные, частично эксплицитные и имплицитные средства выражения каузальности.

3. Коммуникативно маркированные эксплицитные средства выражения каузальности в англоязычном газетном дискурсе характеризуются большой емкостью и функциональной гибкостью по сравнению с частично эксплицитными средствами, ибо последние не создают жестко фиксированное каузальное значение – они отличаются чрезмерной мобильностью и допускают варьирование, вследствие чего могут также выполнять другие функции.

4. К эксплицитным и частично эксплицитным средствам каузальности относятся союзы, слова с каузальной семантикой. Каузальность – это категориальное значение данной группы слов в системе языка, характеризуемой фиксированным набором когнитивно-прагматических признаков в дискурсе, что позволяет нам сформулировать понятие слов с каузальной семантикой.

5. Учет коммуникативного намерения отправителя, а также лингвистического и прагматического контекстов общения обуславливает присутствие в целом имплицитных моделей выражения каузальности в англоязычном газетном дискурсе. Данные модели ориентированы на когнитивные перспективы получателя текста в таком типе дискурса.

Научная новизна данного исследования сводится к следующим основным положениям:

1. Новизна работы заключается прежде всего в самой постановке проблемы – в комплексном рассмотрении дискурсивной природы каузальности. В диссертации осуществляется системное исследование средств выражения каузальности в едином прагматически-когнитивном ключе в динамике. В результате установления категориального значения средств выражения каузальности предлагается система их упорядочения в строе современного английского языка, которая учитывает не только степень каузальности их значения, но и их взаимосвязь и взаимообусловленность.

2. В работе предпринимается попытка проследить роль средств выражения каузальности в организации информационной структуры газетного дискурса. Новизна исследовательского подхода при этом заключается в том, что взаимодействие отправителя и получателя текста с их прагматическими установками (мотив, интенция, ожидание, набор прагматических пресуппозиций), а также когнитивная перспектива получателя предопределяют те особенности, которыми характеризуются указанные средства при формировании информационной структуры англоязычного газетного дискурса. Данные средства выявляются и систематизируются в работе в виде закономерностей.

3. На основе сопоставления эксплицитных и имплицитных средств выражения каузальности в работе формулируются некоторые правила ввода данных средств в текст, диктующие нормы и закономерности речевого поведения участников процесса коммуникации.

Теоретическая значимость исследования определяется следующими факторами:

1. Результаты исследования позволяют представить совокупность защищаемых в работе положений как составную часть общей теории каузальности и тем самым могут внести определенный вклад в дальнейшее развитие науки о языке в отдельных ее аспектах.

2. Разработанная в работе методика функционально-семантического описания средств выражения каузальности в информационной структуре англоязычного газетного дискурса путем синтезирования логико-семантического и когнитивно-прагматического аспектов исследования может быть успешно экстраполирована и на средства выражения других понятийных категорий.

Практическая значимость работы состоит в том, что материал и

выводы исследования связаны с разнообразной лингвистической практикой: они могут быть рекомендованы для использования в курсах стилистики английского языка, в спецкурсах по лингвистике текста и дискурсивному анализу, а также в ряде отраслей прикладного языкознания, в том числе при обучении английскому языку в коммуникативном плане, при переводе и при его преподавании.

Апробация диссертации. Работа выполнена на кафедре стилистики и культуры речи английского языка. Основные положения диссертации регулярно обсуждались на заседаниях кафедры и отражены в докладах автора на XII, XIII и XIV Республиканских конференциях аспирантов и молодых ученых, а также на Международной конференции и в статьях, опубликованных в научных журналах нашей страны и за рубежом (Грузия).

Структура работы определяется целью и проблематикой исследования. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка научной литературы. Прилагается также список газетных источников.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ

Первая глава работы именуется «О сущности каузальности» и состоит из двух параграфов.

Первая подглава «Каузальность как логическая и лингвистическая категория» рассматривает общие проблемы каузальности в логическом и лингвистическом аспектах.

Каузальность можно трактовать как одну из форм всеобщей связи явлений, учитывая, что каузальность – это внутренняя связь между тем, что им порождается, что еще только становится. Этим каузальность отличается от других форм связи, которые характеризуются корреляцией одного явления другому. Внутренняя связь является сущностью каузальности. Каузальность – объективна: она есть присущее самим вещам внутреннее отношение. Каузальность всеобща, так как нет явлений, которые не имели бы своих причин, как нет явлений, которые не имели бы (не порождали бы) тех или иных следствий.

Связь причины и следствия является необходимой: если есть причина и налицо соответствующие условия, то неизбежно возникает следствие.

Каузальность может быть рассмотрена как логическая, так и лингвистическая категория.

Согласно М. Сатель, термин «каузальность обозначает в философии причинную зависимость между событиями мира реального и мира ирреального. Наличие многочисленных причинных связей, лежащих в основе взаимоотношения между событиями окружающей действительности, обуславливает использование для их выражения разнородных языковых единиц».¹

Создание функционально-семантических классификаций по принципу "от функции к средствам выражения" выявило сложную, многоступенчатую структуру причинно-следственной семантики, дало возможность систематизировать единицы, объединенные общим категориальным значением. Тем не менее, вопрос о вариантных значениях категории причины остаётся нерешенным. Оправданным представляется подход, в основу которого положен грамматический критерий: выделять разновидности, выраженные с помощью грамматических средств (наречий, предложных сочетаний и союзов), так как они специализированы на выражении причинных отношений. Функциональный подход в изучении причинно-следственных отношений проводится также по принципу описания "от плана выражения плану содержания". В данном случае причинно-следственные отношения рассматриваются в двуедином комплексе. Выбор причинного или следственного средства не означает, что выражены разные семантические категории, потому что выбор языкового средства обусловлен коммуникативной установкой говорящего, меняется лишь ракурс единой категории причина-следствие.

Функциональное описание причинно-следственных средств не является достаточно полным. Средства выражения указанных отношений функционально описаны фрагментарно, поэтому существующие функциональные описания также не удовлетворяют потребностей современной лингвистики.

Вторая подглава первой главы названа «Исследование каузальности на уровне предложения и текста».

Причинно-следственные отношения, являясь одной из форм

¹ Сатель М.Э. Семантика каузальных конструкций в новоанглийский период // Сбор. науч. трудов МГЛУ, 2001, вып. 460, с. 147-165

обусловленности процессов объективной действительности, отражают универсальные логические законы мышления и имеют статус понятийных категорий. В английском языке они оформляются предложно-именными сочетаниями, простыми предложениями с причастными, герундиальными и инфинитивными оборотами, сложными предложениями с каузальным значением, последовательностью самостоятельных предложений. Наличие в языке отдельных лексических единиц (существительных, наречий, союзов, предлогов), в семантической структуре которых имеется семя каузальности и синтаксических конструкций, выражающих причинно-следственную связь, позволяет считать каузальность лексико-синтаксической категорией.

В связи с этим Л.А.Дидковская отмечает, что «семантический анализ причинно-следственных конструкций показал, что сложное предложение, как языковая категория, и текст могут характеризоваться конкретными оттенками каузального значения».¹

Однако на уровне текста причинные конструкции приобретают новые качества, так как по мере продвижения мысли в тексте он создает так называемое дискурсивное пространство. Причина и следствие отражается в полной мере именно в рамках дискурса, где данный фактор влияет на распределение информации и фактически выделяет нужный компонент с помощью соответствующих средств выражения.

Вторая глава диссертации именуется «Формирование информационной структуры дискурса на основе причины-следствия», которая также состоит из двух подглав.

В первой подглаве второй главы рассматривается информационная структура дискурса. Для лингвистических исследований последнего десятилетия характерна ориентация на проблемы восприятия, переработки, хранения и использования информации человеком в том виде, в котором эта информация связана с языком и языковыми формами. Развитие когнитивной лингвистики способствует углублению теоретических представлений о скрытых механизмах языковой коммуникации, об общих закономерностях

¹ Дидковская Л.А. Причинно-следственные отношения в сложном предложении и тексте (на материале английского языка XVIII и XX вв.): Дис. ... канд. филол. наук. М.: 1985, с. 200

интеллектуальной деятельности человека.¹

Таким образом, в сферу внимания исследователя, ориентирующегося на данные указанной науки, попадают как вопросы, связанные со структурами представления знаний и объективацией этих структур в языковых единицах, так и вопросы о том, каким образом вся совокупность необходимых знаний используется в коммуникации.²

Семантические категории лежат в основе реализации информационной структуры дискурса. Они могут считаться когнитивными единицами в том смысле, что дискурс как таковой не обладает структурой, она приписывается ему автором или читателем.³ Семантические категории представляют собой типические, регулярно повторяющиеся образования, при этом их конкретное наполнение может варьироваться.

Рассматривая фрагмент дискурса как единство пропозиций, реализующих типовые сочетания, составляющих фрагмент отрезков текста семантических категорий, полагается, что явилось бы продуктивным установление (выделение) типовых отношений между семантическими категориями, представляющими собой дискурсивные

¹ Звегинцев. Язык и Знание // Вопросы философии, М., 1983, № 11, с. 71-80; Кузнецов М.А. Семантика лингвистическая и нелингвистическая, языковая и неязыковая (вместо введения) // Лингвистическая и экстралингвистическая семантика. М.: Институт науч. информ. по общ. наукам РАН, 1992, с. 5-27; Петрова С.Н. Когнитивная парадигма и семантика понимания // Мышление. Когнитивные науки. Искусственный интеллект. М.: Центр – Совет.филос. (методол.) семинаров при Президиуме АН СССР, 1988, с. 119-130

² Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1997, с. 9, 51; Лузина Л.Г. Распределение информации в тексте (когнитивный и прагматический аспекты). М.: Институт науч. инф. по общ. наукам РАН, 1996, с. 5-10; Морковкин В.В., Морковкина А.В. Русские антонимы (слова, которых мы не знаем). М.: Институт русского языка им. А.С.Пушкина, Институт русского языка им. В.В.Виноградова РАН, 1992, с. 10; Николаева Т.М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы. / Новое в зарубежной лингвистике. Вып. VIII, М., 1978, с. 5-39; Постовилова В.И. Основания лингвистики в аспекте внутринаучной рефлексии // Язык и логическая теория. М.: Центр.совет.филос. (методол.) семинаров при Президиуме АН СССР, 1987, с. 199-203

³ Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989, с. 240

функции отношений между отдельными отрезками текста (высказывания) или их элементами.

Типовые сочетания семантических категорий, объединенных определенными отношениями, образуют когнитивную модель фрагмента дискурса.

При исследовании типовых отношений, связывающих семантические категории в пределах дискурса, мы опираемся на выделяемые У.Манном и С.Томпсоном «риторические отношения», под которыми понимаются связи, которые соединяют дискурсивные единицы разного объема, действуя на всех уровнях иерархии дискурса.¹ Они выделяют среди риторических отношений между категориями в рамках типовых фрагментов дискурса, также причинно следственные отношения.

Вторая подглава второй главы названа «Каузальность как тип семантических отношений в дискурсе». Существуют различные типы семантических отношений в дискурсе, в том числе темпоральные, аддитивные, адверсативные (противопоставление) и, наконец, каузальные. Семантические отношения реализуются с помощью одних и тех же средств формальной связи. Обычно ни одно семантическое отношение не может быть использовано в дискурсе изолированно от другого, т.е. к одному виду отношения могут присоединяться другие. Кроме того, важно проследить проявление какого-либо одного семантического отношения от начальных компонентов вплоть до конечных компонентов. Эти семантические отношения составляют тесно взаимосвязанное целое со средствами формальной структурной связи, и их наличие в тексте невозможно без данных средств. В целом связность внутри дискурса обеспечивается взаимным дополнением семантического и структурного аспектов, а также объединением содержания входящих в него компонентов.

Проведенные исследования показывают, что важное место среди формальных средств связи занимают именно разные типы союзов, наречий и детерминантов. Так, данные средства превращаются в основной фактор, формирующий в дискурсе такие семантические связи, как временная последовательность, аддитивизм, причинно-следственные отношения и сопоставление.

¹ Mann W.C., Thompson S.A. Rhetorical Structure Theory: toward a Functional Theory of Text Organization // Text. V. 8, 1988, № 3, p. 243-281

Третья глава названа «Эксплицитные и имплицитные средства выражения каузальности», которая состоит из двух подглав. Первая подглава рассматривает союзы, союзные слова, наречия и слова с каузальной семантикой как средства выражения каузальности в дискурсе.

На основании наличия (отсутствия) в причинно-следственных конструкциях специального показателя каузальной зависимости различают три способа выражения этого типа семантико-синтаксических отношений: 1) эксплицитный; 2) частично эксплицитный и 3) имплицитный.

Основная нагрузка в передаче эксплицитной каузальной связи в дискурсе падает на долю союзных каузальных коннекторов, наиболее частотными из которых являются союзы *so, as, since, because, so/such ... that*, а также союзное слово *why*. Например:

When the International Criminal Court issued its arrest warrant for Sudan's president on Wednesday, an 8-year-old boy named Bakit Musa would have clapped – if only he still had hands.

I met Bakit a couple of weeks ago in eastern Chad, near the border of Darfur. He and two friends had found a grenade left behind in fighting after Sudan's president, Omar Hassan al-Bashir, armed and dispatched a proxy force to wreak havoc in Chad. The boys played with the grenade, and it exploded, taking both of Bakit's hands, one eye and the skin on half of his face.

So Bakit became, inadvertently, one more casualty of the havoc and brutality that Bashir has unleashed in Sudan and surrounding countries. Other children laugh at him, so Bakit plays by himself in the outskirts of a huge camp for people displaced by Bashir. (International Herald Tribune, Friday, March 6, 2009, p.7)

В данном дискурсе каузальная связь эксплицирована через следственный наречный союз *so*, вводящий мотивируемое заключение.

Союз *as* также довольно часто употребляется в качестве каузального коннектора:

Richie Boucher, Bank of Ireland's chief executive, urgent angry shareholders yesterday to back the management, as they are the only people who "know the risks we have on our books". (Financial Times March 28 / March 29, 2009, p.16)

Данный пример характерен для употребления союза "*as*" в качестве эксплицитного показателя причины и следствия событий,

разворачивающихся в дискурсивном пространстве.

Проведенное нами исследование показывает, что наречие *accordingly* часто употребляется в американской прессе и подчеркивает важность передаваемой информации:

Their highly effective answer has been the art fair, where they bring out their best, resort to outside experts to vet their exhibits, and, together, recreate an impression artistic abundance.

Accordingly, the question agitating leading professionals across Europe this week was whether they should display their rarest works at the Maastricht European Fine Art Fair, which opens to a private viewing on Thursday. Would the effect of the Saint Laurent-Pierre Bergé sale goad art lovers? Opinion remains divided. We shall find out next week.

The sale last week raised an even larger question about the future of the Hôtel Drouot, the auction house where 74 Paris auctioneering groups hold their sales. (International Herald Tribune. Saturday-Sunday, March 7-8, 2009, p. 15)

Очевидно, что здесь “*accordingly*” обеспечивает причинно-следственную зависимость и, следовательно, последовательность изложения мысли вдоль дискурсивного текста.

Как известно, среди слов с каузальной семантикой очень часто в газетном дискурсе употребляется слово “*reason*”. Таким образом “*reason*” эмфатичен и служит не только для каузальной связи, но и для выделения важности передаваемой посредством этого слова информации в дискурсе. Фактически, данное эксплицитное средство является маркированным сигналом в информационной структуре. Рассмотрим следующий пример:

A common reason for people to become entrepreneurs is that they have come to the conclusion that they are essentially unemployable – many have been “let go” from their last place of work and have resolved that from now on they will only work for themselves. (Financial Times, Saturday March 28 / Sunday March 29 2009, p. 34)

Нужно отметить, что употребление слово *reason* в газетном дискурсе очень отчетливо выражает каузальную связь.

Вторым типом каузальных отношений в дискурсе является их частично эксплицитное выражение. К частично эксплицитному способу передачи каузальной зависимости относятся причинно-следственные конструкции, компоненты которых связаны союзами и союзными словами, которые обычно не включаются в группу

причинных. В семантической структуре этих средств отсутствует сема каузальности, а их каузальное значение является синтагматическим, которое приобретает в контексте.

Частично эксплицитная каузальная связь выражается в дискурсе посредством союза *and*, выполняющего роль общего показателя синтаксической связи, а каузальная зависимость компонентов создается их смысловым соотношением:

Benjamin Stora, a historian of French Algeria, himself a descendant of Algerian Jews, said: "There is a crisis of French national story telling, in that France historically has seen itself as a place of assimilation and integration, but now minorities want to question that story. That's partly what the riots were about. And in this climate, the pierds-noirs, who look back to nostalgia on the colonial days before the war in Algeria" –an era, Stora was careful to emphasize, when Algerian Muslims did not have equal rights- "they want to be seen as guardians keepers of a bygone French nationalism, of Jakobinism. "But of course there's a paradox", Stora went on, "because they are also part of the multiculturalism of France, being a minority themselves. And the big problem they have now with their rosy picture is that the vast majority of young people in France are anti-colonial (International Herald Tribune Friday, March 6, 2009, p.2).

Вторая подглава именуется «Имплицитные средства выражения каузальности в дискурсе». Имплицитный способ каузальной зависимости возможен только в дискурсе. Рассмотрим следующий пример имплицитной связи:

A fast-deeping recession raises the stakes. Even the vaunted Toyota Motor is seeking government loans. The government plans to tap its foreign-exchange reserves to help a state-run bank increase loans to companies operating abroad.

Japan has formidable problems, and its leaders are in over their heads. (International Herald Tribune March 6, 2009, p.2)

Данный дискурс характерен сильной причинно-следственной зависимостью, которая выражается имплицитно через семантику всего текста и понимается благодаря пресуппозиционному фонду участников дискурса.

Ю.Б.Григорьева подчеркивает, что только на уровне макротекста в создании эффекта выдвижения информации важную роль играют имплицитивные смыслы, задающие перспективу развития содержания дискурса, а также пресуппозиции «вертикального контекста» того или

иногo произведения¹.

Под имплицитной информацией мы понимаем семантические элементы, невыраженные прямо, а вытекающие из эксплицитно выраженных семантических элементов, из их соотношения и взаимодействия. Рассмотрим следующий пример с имплицитной связью:

The Swiss government, which refused to send a representative to the hearing, is resisting a push by the U.S. Internal Revenue Service to force UBS to disclose the names of client behind 52,000 accounts. Dilicco said the clients could include companies as well as individuals.

A senior UBS executive, Mark Brandsan, apologized for the bank's actions, saying that "this is a very small part of our business where things went wrong". But he raised hackles by faulting the IRS for the disclosure effort and saying the issue was more suited to diplomatic negotiations than to review by prosecutors and the tax authorities. (International Herald Tribune, Friday, March 6, 2009, p. 12)

Имплицитная связь между двумя частями данного текстового отрезка обеспечивается благодаря пресуппозиционному фонду участников дискурса. Действия знаменитого «швейцарского банка» «UBS», описанные в первой части в виде причины имплицитно представлены во второй части в виде результата этих действий. «This is a very small part of our business where things went badly wrong».

Всё сказанное позволяет сделать вывод о том, что существует целый ряд скрытых имплицитных механизмов, с помощью которых средства массовой информации осуществляют неосознаваемое, а вследствие этого наиболее мощное и действенное прагматической установки продуцент информации использует определенные коды и направляет общественное мнение в нужное для себя русло. При этом большое значение имеют контекст ситуации и общие фоновые знания участников коммуникации, на основе которых может формироваться эмоционально окрашенное отношение к описываемой ситуации.

В заключении представлены основные выводы и обобщения, вытекающие из содержания диссертации.

1. Под каузальностью понимаются причинно-следственные

¹ Григорьева Ю.Б. Текстовые единицы логического обоснования и их роль в информационной структуре английского нарративного дискурса XVIII века // Вестник МГЛУ, 2001, с. 165-172

отношения, которые передают такую взаимосвязь явлений действительности, когда одно из них порождает другое или логически обосновывает, мотивирует его. Каузальность представляет собой лексико-синтаксическую категорию, выражающую отношения причины – следствия и основания – вывода.

2. В дискурсе с союзными наречными коннекторами и коннектором *that's why* подчеркивается строго логический, закономерный характер следствия. Субстантивные коннекторы делают возможным разграничение причины, мотива, основания, а также следствия и результата.

3. Эксплицитный способ характеризуется наличием специального показателя, в семантической структуре которого имеется сема каузальности. Каузальное значение таких показателей, или каузальных коннекторов, является парадигматическим. Каузальные коннекторы выполняют две функции, осуществляя связь компонентов дискурсивного текста и одновременно квалифицируя его.

4. К частично эксплицитному способу передачи каузальной зависимости относятся наречие, союзы и союзные слова, обычно не включаемыми в группу причинных. В семантической структуре этих показателей отсутствует сема каузальности, и их каузальное значение является синтагматическим, приобретенным в контексте. Одновременно, каузальную функцию выполняют слова с каузальной семантикой.

Показателями частично эксплицитной каузальной связи в дискурсе служит союз *“and”* и *“when”*

5. Под имплицитным способом выражения каузальных отношений понимается простое соположение предложений, не маркированное никакими показателями связи. Тип отношений, существующих между этими предложениями, определяется дискурсивным пространством.

Имплицитная каузальная зависимость может быть проспективной и ретроспективной. Интересно, что в количественном отношении тексты с ретроспективной имплицитной каузальной связью явно преобладают. Можно предположить, что благодаря этому на текстовом уровне компенсируется немногочисленность каузальных коннекторов, предназначенных для выражения этого вида связи.

6. Сказанное выше свидетельствует о том, что использование данных структур является адекватной задачей публицистики, поскольку данные структуры позволяют передавать значительный

объем информации в концентрированном виде. Таким образом, их употребление в сложных информационных образованиях, какими являются газетные дискурсивные тексты, направлено на активизацию интерпретационной деятельности получателя.

Наблюдаемые различия в самих газетных текстах в значительной степени связаны с экстралингвистическими факторами, к которым относятся специфика человеческого восприятия, являющегося источником используемых принципов организации, способов представления и вербализации информации и ограничений в ее подаче.

7. Возможность построения мыслительного содержания, соответствующего в причинно-следственном отношении авторскому варианту текста, базируется на феномене «обнаружения» в индивидуальной «картине мира» оснований для реконструкции и оценки смысла воспринимаемого сообщения в дискурсе. Этот процесс предполагает взаимодействие языковых и энциклопедических (фоновых) знаний человека, которые позволяют адекватно интерпретировать символы, формирующие смысловое поле дискурса. В каждый момент текстовой коммуникации получатель устанавливает значимое сходство между тем, что пришло в его языковое сознание, и тем, что там уже находилось как результат прошлого опыта.

Основные положения диссертации отражены в следующих публикациях автора:

1. О понятии каузальности в лингвистике // ADU-nun Elmi Xəbərləri, 2007, № 4, s. 86-89
2. Роль фоновых знаний в процессе понимания англоязычного газетного текста // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri: Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi, 2008, № 3, s. 85-90
3. Дискурс и его структура / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Aspirantların və Gənc tədqiqatçıların XII Respublika Elmi konfransının materialları, 2008, s. 280
4. Коммуникативно-когнитивный анализ дискурса // Труды. Приложение к журналу ВЕСТНИК Академии образовательных наук Грузии «Моамбе», Тбилиси, 2008, № 12, с. 68-72
5. Прагматика имплицитных средств выражения каузальности (в англоязычном газетном дискурсе) // ADU-nun Elmi xəbərləri, 2009, № 3, s. 68-73
6. Эксплицитные и имплицитные средства выражения каузальности (в англоязычном дискурсе) / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Aspirantların və Gənc Tədqiqatçıların XIII Respublika Elmi Konfransının materialları, 2009, s. 217-218
7. О некоторых эксплицитных средствах выражения каузальности в газетном дискурсе // AMEA-nın Tədqiqatları, 2009, № 1, s. 201-209
8. Обучение студентов факультетов иностранных языков анализу газетного дискурса / «Elm ili»nə həsr olunmuş Xarici dillərin tədrisindən aktual problemləri. Respublika Elmi konfransının materialları, Bakı, 21-22 may 2009-cu il, s. 102-105
9. Azərbaycandilli diskursun tipoloji xarakteristikası // Azərbaycanşünaslığın Aktual Problemləri. Ümummilli lider H.Əliyevin anadan olmasının 87-ci ildönümünə həsr olunmuş I Beynəlxalq elmi konfrans, Bakı – Naxçıvan – Gəncə, 3-8 may 2010-cu il, s.289-294
10. Роль каузальных коннекторов в формировании англоязычного газетного дискурса / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Doktorantların və Gənc Tədqiqatçıların XIV Respublika Elmi Konfransının materialları, 2010, s.169-170.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

RAMİLƏ FƏRMAN qızı HÜSEYNOVA

**DİSKURSUN İNFORMASIYA STRUKTURUNDA KAUZALLIĞIN
ROLU**

**(Böyük Britaniya və ABŞ-ın müasir ingilisdilli
mətbuatının materialı əsasında)**

10.02.04 – German dilləri

**Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın**

AVTOREFERATI

Bakı – 2010

İş Azərbaycan Dillər Universitetinin İngilis dilinin üslubiyyəti və nitq mədəniyyəti kafedrasında yerinə yetirilmişdir

Elmi rəhbər: filologiya elmləri doktoru, professor
Azad Yəhya oğlu Məmmədov

Rəsmi opponentlər: filologiya elmləri doktoru, professor
Fəxrəddin Yadigar oğlu Veysəlli

filologiya elmləri namizədi, dosent
Bəylər İslamxan oğlu Hacıyev

Aparıcı təşkilat: Bakı Slavyan Universitetinin Roman-german
filologiyası kafedrası

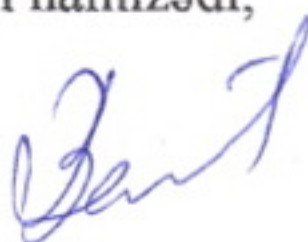
Müdafiə 15 sentyabr 2010-cu il saat 10⁰⁰-da Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunan dissertasiyaların müdafiəsini keçirən D.02.081 Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ 1014, Bakı şəhəri, R. Behbudov küç., 60

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq olar.

Avtoreferat 14 iyul, 2010-cu ildə göndərilmişdir.

D.02.081 Dissertasiya Şurasının
elmi katibi, filologiya elmləri namizədi,
dosent



Sevdə Davud qızı Vahabova

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Dissertasiya ingilisdilli qəzet diskursunun məlumat-informasiya strukturunda kauzallığın rolunun araşdırılmasına həsr edilmişdir.

İşin aktuallığı. Kauzallıq probleminə elmi maraq son dövrlərdə əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Bu, müxtəlif məntiqi və dil planlarında hadisələrin, diskursun informasiya strukturunun formalaşmasına, mexanizm və şəraitinin kommunikativ aspektinə diqqətin artması ilə əlaqədardır. Çünki bu hadisələrdən çoxunun əsas təyinatı məntiqi-predmet və ifadə məzmununun informasiya strukturunun təmin olunması ilə bağlıdır. Dil quruluşunun informasiya strukturu adı altında ənənəvi olaraq struktur elementlərinin nisbi şəkildə kodlaşdırılaraq fərqləndirilməsi nəzərdə tutulur. Fərqləndirilmə digər vasitələrlə (emfaza, struktur paralellik və s.). yanaşı həmçinin kauzal konnektorların köməyi ilə də meydana çıxı bilər.

Dilçiliyin müasir inkişaf səviyyəsində kauzallığın araşdırılması xüsusi maraq doğurur. Belə hesab edilir ki, əsasında səbəb-nəticə qarşılıqlı əlaqəsi duran kauzallıq diskursun istənilən formasında iştirak edir və o, bir qayda olaraq müxtəlif vasitələrlə, yəni həm dil, həm də implisit vasitələrlə ifadə olunur. İnsanların kommunikativ fəaliyyətinin müxtəlifliyini əks etdirən və qəzet mətnləri formasını araşdıran diskurs tipləri nəzəriyyəsi pragmatik və koqnitiv prinsiplər əsasında qurulur.¹ Hər iki prinsipin əsasında isə məntiqi əsaslandırılma problemi durur. Qəzet diskursunun informasiya strategiyası özünün hər bir mərhələsində kauzallığın ifadə vasitələrinin əsas göstəricisi olan məntiqi əsaslandırılma zəruriliyi prinsipi əsas götürülür. Bu vasitə həm də koqnitiv əməliyyat zamanı özünəməxsus idarəedici funksiya yerinə yetirir. Kauzallıq mətn təqdim edən (pragmatik quruluş) və mətn qəbul edən (koqnitiv əsas) qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində çox maraqlı təfəkkür (anlayış) kateqoriyasına çevrilir.

Beləliklə, təqdim olunan dissertasiya mövzusunun aktuallığı qəzet diskursun informasiya strategiyasının müəyyənləşdirilməsində əsas faktorlardan biri olan kauzallığın ifadə vasitələrinin tədqiq olunmasına marağın durmadan artması ilə izah oluna bilər.

Tədqiqatın obyektı ingilisdilli qəzet diskursudur, *tədqiqatın predmeti* isə ingilisdilli qəzet diskursunun formalaşmasında kauzallığın roludur.

¹ Dijk T.A. van. Semantic Discourse Analysis: In 2 vol. V. 2. Dimensions of Discourse: Handbook of Discourse Analysis. L.: Acad. Press, 1985. p. 103-136

Tədqiqat işinin məqsədi.

1. Komponentləri qarşılıqlı əlaqə və şərtlənmə münasibətində olmaqla məntiqi əsaslandırmağa imkan verən dağınıq faktların dəqiq sisteminin müəyyənləşdirilməsində mühüm rol oynayan kauzallıq mənasının formalaşması.

2. Məntiqi-semantik və koqnitiv-praqmatik sintezin birliyindən əmələ gələn informatik-struktur aspektin tədqiqi ingilisdilli qəzet diskurslarında eksplisit və implisit ifadə vasitələrinin rolunun və onların mətnyaratma vasitələri kimi sistem statusunun müəyyənləşdirilməsi.

Dissertasiyada məqsədlər mərhələlərlə reallaşdırılır. Bu zaman qarşıya konkret *vəzifələr* qoyulur ki, onları aşağıdakı kimi müəyyənləşdirmək olar:

1. kauzallıq haqqında fikirlərə tənqidi yanaşma yolu ilə mətnyaratma zamanı kauzallığın ifadə vasitələrinin funksiyalarının müasir baxımdan diskursiv-koqnitiv paradigmasının adekvat təsvirini vermək;

2. bu mürəkkəb dil hadisəsinin müxtəlif xüsusiyyətlərinin aydınlaşdırılması məqsədilə kauzallıq yaradan eksplisit əlamətlərin semantik-praqmatik sistemini üzə çıxarmaq və təsvir etməklə hər bir əlamətin izah olunmasında əsas rol oynayan eksplisit vasitələr sistemini müəyyənləşdirmək;

3. qəzet diskursunda kauzallığın implisit düzülüş qanunauyğunluqlarını üzə çıxarmaq və əsaslandırmaq. İmplicitliyə gətirib çıxaran koqnitiv-praqmatik faktorların təyin olunması məqsədilə bu fonda nümunəvi kommunikasiya prosesini tədqiq etmək.

Tədqiqatın materialı kimi Böyük Britaniya və ABŞ-ın qəzetlərindən istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın metodları. Tədqiqat işində qarşıya qoyulan vəzifələri yerinə yetirmək üçün dil hadisələrinin linqvistik-praqmatik təhlil metodundan, xüsusilə sosiolinqvistik və psixolinqvistik təhlil elementlərinə əsaslanan kontekst-semantik metoddan, həmçinin məntiqi təhlil metodundan istifadə edilmişdir.

Müdəfiyə aşağıdakı müddəalar çıxarılır:

1. kauzallığın kateqorial əhəmiyyətinin aşkara çıxarılması tədqiqata cəlb olunmuş qəzet diskursunun informasiya strukturunun müəyyənləşdirilməsini nəzərdə tutur. Kauzallığın ifadə vasitələri dildə antroposentrizmin ifadəsidir, çünki onların mənası danışan tərəfindən əvvəlcədən başa düşülür ki, bu da hər hansı bir diskursun əsas kateqoriyası sayılır.

2. diskursda kauzallığın ifadəsinin iki üsulunun vəhdət təşkil etməsinin

prinsipial mümkünlüyü haqqında tezis irəli sürülür:

- eksplisit və implisit: bu üsulların əsasında ayrı-ayrı dil vasitələrində kauzallığın müxtəlif dərəcələri haqqında konsepsiyalar işlənib hazırlanır. Buna uyğun olaraq da tədqiqatda kauzallığın qismən eksplisit və implisit vasitələri fərqləndirilir.

3. ingilisdilli qəzet diskursunda kauzallığın kommunikativ cəhətdən seçilmiş eksplisit vasitələri qismən implisit vasitələrə nisbətən daha yığcam olması və funksional cəhətdən çevikliyi ilə səciyyələnir, çünki axırıncılar açıq-aşkar kauzal mənə yaratmır – onlar həddindən artıq mobilliyi ilə fərqlənir və variantlığa imkan verir, bunun nəticəsində isə digər funksiyaları da yerinə yetirir.

4. kauzallığın eksplisit və qismən eksplisit vasitələrinə bağlayıcılar və kauzal semantikaya malik sözlər aiddir. Kauzallıq – həmin söz qruplarının kateqorial mənasıdır; bu sözlər diskursda koqnitiv-praqmatik əlamətlər məcmusu kimi səciyyələnir ki, bu da bizə kauzal semantikalı sözlər anlayışını müəyyənləşdirməyə imkan verir.

5. danışanın kommunikativ məqsədinin, həmçinin ünsiyyətdə linqvistik və praqmatik kontekstlərin hesaba alınması ingilisdilli qəzet diskursunda kauzallığının ifadəsinin implisit modellərdə mövcudluğu ilə şərtlənir. Həmin modellər bu tip diskursda mətni qəbul edənin koqnitiv perspektivlərinə yönəldilmişdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi aşağıdakı əsas müddəalardan ibarətdir:

1. işin elmi yeniliyi, hər şeydən əvvəl, problemin qoyuluşu ilə bağlıdır – kauzallığın diskursiv təbiətinə kompleks yanaşılmışdır. Dissertasiyada kauzallığın ifadə vasitələrinin sistemli tədqiqatı vahid praqmatik-koqnitiv və dinamik planda həyata keçirilir. Nəticədə kauzallığın ifadə vasitələrinin kateqorial mənasının müəyyənləşdirilməsi onların müasir ingilis dili strukturunda unifikasiyası sistemi təklif olunur ki, bu da təkcə kauzallığın dərəcələrini və mənalarını deyil, onların bir-birinə bağlılığını və qarşılıqlı asılılığını nəzərə alır.

2. tədqiqat işində qəzet diskursunun informasiya strukturunun təşkilində kauzallığın ifadə vasitələrinin rolunun aşkara çıxarılmasına cəhd olunur. Tədqiqatın elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, mətni danışanın və qəbul edənin praqmatik şəraitdə (motiv, intensiya, gözləmə, praqmatik presuppozisiya əlamətləri toplusu) qarşılıqlı təsiri, həmçinin mətni qəbul edənin koqnitiv perspektivi ilə xüsusiyyətləri aşkara çıxarır ki, ingilisdilli qəzet diskursunun informasiya strukturunun formalaşmasında bu vasitələrlə səciyyələnir. Həmin vasitələr dissertasiyada aşkara çıxarılır və qanunauyğunluq kimi

sistemləşdirilir.

3. dissertasiya işində kauzallığın eksplisit və implisit ifadə vasitələrinin müqayisəsi əsasında kommunikasiya prosesi iştirakçılarının nitq davranışlarının qanunauyğunluqlarını və normalarını diktə edən həmin vasitələrin mətnə daxil edilməsi qaydaları formalaşdırılır.

Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti aşağıdakı müddəalarla müəyyən edilir:

1. tədqiqatın nəticələri ümumi kauzallıq anlayışının tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilən mülahizələrin məcmusunu meydana çıxarmağa imkan verir və bununla da, dilçilik elminin ayrı-ayrı aspektlərinin sonrakı inkişafında müəyyən köməklik göstərə bilər;

2. ingilisdilli qəzet diskursunun informasiya strukturunda kauzallığın ifadə vasitələrinin məntiqi-semantik və koqnitiv-praqmatik aspektlərin sintezi yolu ilə təsvirinin bizim tərəfimizdən hazırlanmış metodikası digər kateqoriyalara məxsus ifadə vasitələrinin təhlilinə də uyğun tətbiq edilə bilər.

Tədqiqatın təcrübi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, dissertasiyanın materialları və nəticələri rəngarəng linqvistik praktik işlərlə əlaqədardır: onlar ingilis dilinin üslubiyyəti kurslarında, mətn linqvistikası və diskurs təhlili üzrə xüsusi kurslarda, həmçinin ingilis dilinin kommunikativ planda tədrisində, o cümlədən tərcümədə və tərcümənin tədrisində tətbiqi dilçiliyin bir sıra sahələrində tövsiyə oluna bilər.

Dissertasiyanın aprobasiyası. Tədqiqat işi ingilis dilinin üslubiyyəti və nitq mədəniyyəti kafedrasında yerinə yetirilmişdir. Dissertasiyanın əsas müddəaları kafedranın iclaslarında müntəzəm müzakirə edilmiş, aspirantların və gənc tədqiqatçıların XII, XIII və XIV Respublika konfranslarında müəllifin məruzələrində, Beynəlxalq konfransda, həmçinin ölkəmizdə və xaricdə (Gürcüstanda) nəşr edilmiş elmi jurnallarda çap olunmuş məqalələrdə öz əksini tapmışdır.

İşin strukturu tədqiqatın məqsədi və problematikası ilə müəyyənləşir.

Dissertasiya giriş, üç fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Dissertasiyaya qəzet mənbələrinin siyahısı da əlavə olunur.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

Birinci fəsil «Kauzallığın mahiyyəti haqqında» adlanır və iki yarım-fəsildən ibarətdir.

«Kauzallıq məntiqi və linqvistik kateqoriya kimi» adlanan birinci

yarımfəsildə kauzallığın məntiqi və linqvistik aspektlərinin ümumi problemləri nəzərdən keçirilir.

Nəzərə alındıqda ki, kauzallıq – elə səbəb-nəticə münasibətləridir ki, onlardan biri digərini əmələ gətirir, yaxud məntiqi cəhətdən əsaslandırır, onlar arasındakı daxili əlaqə yenidən yaranır. Bununla da kauzallıq bir hadisənin digərinə korrelyasiya olunması ilə səciyyələnən digər əlaqə vasitələrindən fərqlənir. Daxili bağlılıq kauzallığın mahiyyətini təşkil edir. Kauzallıq obyektivdir: o əşyaların özlərinin daxili münasibətlərinə xas əlamətlərə malikdir. Kauzallıqda ümumi qanunauyğunluq mövcuddur. Belə ki, elə bir hadisə yoxdur ki, onun səbəbi olmasın, elə bir hadisə mümkün deyil ki, bu və ya digər nəticədən törəməsin.

Səbəb və nəticənin əlaqəsi zəruridir: əgər səbəb mövcuddursa, ona uyğun şərait qaçılmazdırsa, nəticənin meydana çıxması mütləqdir.

Kauzallıq həm məntiqi, həm də linqvistik kateqoriya kimi qiymətləndirilə bilər.

M.Satelin fikrincə, «kauzallıq fəlsəfədə real aləm ilə qeyri-real aləmin hadisələri arasında səbəb asılılığını ifadə edir. Ətraf reallığın hadisələri arasında qarşılıqlı münasibətləri əsasında duran çoxsaylı səbəb əlaqələrinin mövcudluğu onların ifadə olunması üçün müxtəlif növlü dil vahidlərindən istifadəni şərtləndirir.»¹

«Funksiyadan istifadə vasitələrinə» prinsipi üzrə funksional-semantik təsnifin yaradılması səbəb-nəticə semantikasının mürəkkəb, çoxpilləli strukturunu üzə çıxartdı, ümumi kateqorial mənalar vasitəsilə birləşmiş vahidlərin sistemləşdirilməsinə imkan yaratdı. Əsasını grammatik kriteriya təşkil edən yanaşma tərzini bu mənada özünü doğruldur: grammatik vasitələrin (zərf, qoşmalı tərkiblər və bağlayıcılar) köməyi ilə ifadə olunmuş müxtəlif növlərin aşkar edilməsi, belə ki, onlar səbəb münasibətlərinin ifadə olunmasında əsas rol oynayır. Səbəb-nəticə münasibətlərinin öyrənilməsinə funksional yanaşma, həm də «ifadə planından məzmun planına» prinsipi ilə həyata keçirilir. Bu halda səbəb-nəticə münasibətlərinə ikilivəhdət kompleksində qiymət verilir. Səbəb, yaxud nəticə vasitələrinin seçimi o demək deyil ki, müxtəlif semantik kateqoriyalar ifadə olunmuşdur, çünki vahidlərini seçilməsi danışanın kommunikativ niyyəti ilə şərtlənir, yalnız səbəb-nəticə kateqoriyalarının vahid rakursu dəyişir.

¹ Сатель М.Э. Семантика каузальных конструкций в новоанглийский период // Сбор. науч. трудов, МГЛУ, 2001, вып. 460, с. 147-165

Səbəb-nəticə vasitələrinin funksional təsviri kifayət qədər tam deyil. Həmin münasibətlərin ifadə vasitələri fraqmental şəkildə funksional təsvir edilmişdir, buna görə də mövcud olan funksional təsvir də müasir linqvistikanın tələbatını ödəmir.

Birinci fəslin ikinci yarımfəsli «Kauzallağın cümlə və mətn səviyyəsində tədqiqi» adlanır.

Səbəb-nəticə münasibətləri, obyektiv aləmin asılı proseslərinin formalarından biri olmaqla, təfəkkürün universal məntiqi qanunlarını əks etdirir və təfəkkür kateqoriyası statusuna malikdir. İngilis dilində onlar ismi tərkiblər, fəli sifətli sadə cümlələr, cərund və məsdər tərkibləri, kauzal mənalı mürəkkəb cümlələr, müstəqil cümlələrin ardıcılığı kimi təşkil olunur. Dildə kauzallığın mövcud olduğu ayrı-ayrı leksik vahidlərin (isim, zərf, bağlayıcılar, sözlüləri) və səbəb-nəticə əlaqələrini ifadə edən sintaktik vahidlərin olması kauzallığı leksik-sintaktik kateqoriya hesab etməyə imkan verir.

Bununla əlaqədar, L.A.Didkovskaya qeyd edir: «Səbəb-nəticə konstruksiyalarının semantik təhlili göstərdi ki, dil kateqoriyası kimi mürəkkəb cümlə və mətn kauzal mənanın konkret çalarları kimi səciyyələne bilər.»¹

Lakin mətn səviyyəsində səbəb konstruksiyaları yeni keyfiyyət qazanır, belə ki, mətndə fikrin inkişafı dərəcəsinə görə o, belə demək mümkünsə, diskursiv məkan yaradır. Səbəb və nəticə məhz diskurs çərçivəsində tam əks oluna bilir, diskursda həmin faktor informasiyanın yerləşdirilməsinə təsir edir və müvafiq ifadə vasitələrinin köməyi ilə zəruri komponenti fərqləndirir.

Dissertasiyanın iki yarımfəsildən ibarət ikinci fəsli «Diskursun informasiya strukturunun səbəb-nəticə əsasında formalaşması» adlanır.

Birinci yarımfəsildə ilk növbədə, diskursun informasiya strukturu nəzərdən keçirilir. Son on ildə linqvistik tədqiqatlar üçün xarakterik cəhət dil və dil vasitələri ilə bağlı olan informasiyanın insanlar tərəfindən qavranılması, yenidən işlənməsi, saxlanması və istifadəsi probleminə meylin çoxalmasıdır. Koqnitiv dilçiliyin inkişafı dil kommunikasiyasının gizli mexanizmləri, insanın intellektual fəaliyyətinin ümumi qanunauyğunluqları haqqında nəzəri təsəvvürlərin dərinləşməsinə şərait

¹ Дидковская Л.А. Причинно-следственные отношения в сложном предложении и тексте (на материале английского языка XVIII и XX вв.): Дис.... канд. филол. наук. М.: 1985, с. 200

yaradır.¹

Beləliklə, tədqiqatçının həmin elm sahəsinə yönəlmiş diqqəti sferasına həm biliklər haqqında məlumatların strukturu və bu strukturların dil vahidlərində obyektivləşməsi haqqında, həm də kommunikasiyada zəruri biliklərin məcmusundan necə istifadə edilməsi haqqında məsələlər daxil olur.²

Semantik kateqoriyalar diskursun informasiya strukturunun reallaşmasının əsasında dayanır. Onlar o mənada koqnitiv vahidlər sayılır ki, diskurs konkret struktura malik deyildir, bu struktur müəllif, yaxud oxucu tərəfindən ona əlavə edilir.³ Semantik kateqoriyalar tipik, müntəzəm şəkildə təkrar olunan vahidlərdir, onların konkret əlavə olunması müxtəlif variantlarda ola bilər.

Diskursun fraqmentini mətnin ayrı-ayrı hissələrinin fraqmentini təşkil edən semantik kateqoriyaların tipik əlaqələrini həyata keçirən propozisiyaların vəhdəti kimi nəzərdən keçirdikdə müəyyən olur ki, mətnin ayrı-ayrı hissələri (söyləm), yaxud elementləri arasında münasibətlərin diskursiv funksiyaları kimi çıxış edən semantik kateqoriyalar arasında tipik

¹ Звегинцев. Язык и Знание // Вопросы философии, М., 1983, № 11, с. 71-80; Кузнецов М.А. Семантика лингвистическая и нелингвистическая, языковая и неязыковая (вместо введения) // Лингвистическая и экстралингвистическая семантика. М.: Институт науч. информ. по общ. наукам РАН, 1992, с.5-27; Петрова С.Н. Когнитивная парадигма и семантика понимания // Мышление. Когнитивные науки. Искусственный интеллект. М.: Центр – Совет.филос. (методол.) семинаров при Президиуме АН СССР, 1988, с. 119-130

² Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1997, с. 9, 51; Лузина Л.Г. Распределение информации в тексте (когнитивный и прагматический аспекты). М.: Институт науч. инф. по общ. наукам РАН, 1996, с. 5-10; Морковкин В.В., Морковкина А.В. Русские антонимы (слова, которых мы не знаем). М.: Институт русского языка им. А.С.Пушкина, Институт русского языка им. В.В.Виноградова РАН, 1992, с. 10; Николаева Т.М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы. / Новое в зарубежной лингвистике. Вып. VIII, М., 1978, с. 5-39; Постовилова В.И. Основания лингвистики в аспекте внутринаучной рефлексии // Язык и логическая теория. М.: Центр.совет.филос. (методол.) семинаров при Президиуме АН СССР, 1987, с. 199-203

³ Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989, с. 240

münasibətlərin seçilməsi, müəyyən edilməsi meydana çıxır.

Semantik kateqoriyaların müəyyən münasibətlər nəticəsində birləşmiş tipik uyğunluğu diskurs fraqmentinin koqnitiv modelini yaradır.

Diskurs çərçivəsində semantik kateqoriyaları bir-birinə bağlayan tipik münasibətləri tədqiq edərkən, biz U.Mann və S.Tompsonun « ritorik münasibətlər » anlayışına istinad edirik. Onların qənaətinə görə, « ritorik münasibətlər » diskursun bütün ierarxiya səviyyələrində fəaliyyət göstərərək müxtəlif həcmli diskursiv vahidləri birləşdirən əlaqələrdir.¹ Müəlliflər kateqorialar arasındakı ritorik münasibətlər arasından diskursun tipik fraqmentlərini, həmçinin səbəb-nəticə münasibətlərini fərqləndirirlər.

Fəslin ikinci yarımfəsli «Kauzallıq diskursda semantik münasibətlər tipi kimi» adlanır. Diskursda semantik münasibətlərin müxtəlif tipləri, o cümlədən, temporal, additiv, adversativ (qarşıdurma) və nəhayət, kauzal tipləri mövcuddur. Semantik münasibətlər eyni formal əlaqə vasitələrinin köməyi ilə həyata keçirilir. Adətən, heç bir semantik münasibət diskursda digərlərindən təcrid olunmuş şəkildə istifadə olunmur, yəni münasibətin bir növünə digəri qoşula bilir. Bundan başqa, hər hansı bir semantik münasibəti başlanğıc komponentdən sonuncu komponentə qədər izləmək vacibdir. Bu semantik münasibətlər formal struktur əlaqələrlə sıx şəkildə qarşılıqlı vəhdət təşkil edir və onların mətndə mövcudluğu həmin vasitələrsiz mümkün deyil. Bütövlükdə diskursun daxilindəki əlaqəlilik semantik və struktur aspektlərin qarşılıqlı tamamlanması, həmçinin ona daxil olan komponentlərin məzmununun birləşməsi ilə təmin edilir.

Aparılmış tədqiqatlar göstərir ki, formal əlaqə vasitələri sırasında məhz bağlayıcı, zərf və determinant tipləri mühüm yer tutur. Belə ki, həmin vasitələr diskursda zaman ardıcılığı, additivizm, səbəb-nəticə münasibətləri və qarşılaşdırma kimi semantik əlaqələri formalaşdıran əsas faktorlara çevrilir.

Dissertasiyanın «Kauzallığın eksplisit və implisit ifadə vasitələri» adlanan üçüncü fəsli iki yarımfəsildən ibarətdir. Birinci yarımfəsildə bağlayıcılar, bağlayıcı sözlər, zərflər və kauzal semantikalı sözlər diskursda kauzallığın ifadə vasitələri kimi nəzərdən keçirilir.

Səbəb-nəticə konstruksiyalarında kauzal asılılığın xüsusi göstəricisinin mövcudluğu (yoxluğu) əsasında sintaktik-semantik münasibətlərin bu tipinin üç üsulu fərqləndirilir:

¹ Mann W.C., Thompson S.A. Rhetorical Structure Theory: toward a Functional Theory of Text Organization // Text. V. 8, 1988, № 3, p. 243-281

1) eksplisit; 2) qismən eksplisit və 3) implisit.

Diskursda kauzal əlaqənin verilməsində əsas yük bağlayıcı kauzal konnektorların üzərinə düşür. Bunlardan ən çox işlənəni so, as, because, so/such ..., that, həmçinin why sözüdür. Məsələn:

When the International Criminal Court issued its arrest warrant for Sudan's president on Wednesday, an 8-year-old boy named Bakit Musa would have clapped – if only he still had hands.

I met Bakit a couple of weeks ago in eastern Chad, near the border of Darfur. He and two friends had found a grenade left behind in fighting after Sudan's president, Omar Hassan al-Bashir, armed and dispatched a proxy force to wreak havoc in Chad. The boys played with the grenade, and it exploded, taking both of Bakit's hands, one eye and the skin on half of his face.

So Bakit became, inadvertently, one more casualty of the havoc and brutality that Bashir has unleashed in Sudan and surrounding countries. Other children laugh at him, so Bakit plays by himself in the outskirts of a huge camp for people displaced by Bashir. (International Herald Tribune, Friday, March 6, 2009, p.7)

Bu diskursda kauzal əlaqə motivləşmiş nəticəyə daxil olan nəticə zərf bağlayıcısı so vasitəsilə eksplisitləşdirilmişdir.

As bağlayıcısından kauzal konnektor kimi geniş istifadə edilir:

Richie Boucher, Bank of Ireland's chief executive, urgent angry shareholders yesterday to back the management, as they are the only people who "know the risks we have on our books". (Financial Times March 28 / March 29, 2009, p.16)

Həmin nümunə diskursiv məkanda baş verən hadisələrin səbəb və nəticəsinin eksplisit göstəricisi kimi as bağlayıcısının işlənməsi üçün səciyyəvidir.

Apardığımız tədqiqatlar göstərir ki, accordingly zərfi Amerika mətbuatında tez-tez işlədilir və verilən informasiyanın vacibliyini xüsusi vurğulayır:

Their highly effective answer has been the art fair, where they bring out their best, resort to outside experts to vet their exhibits, and, together, recreate an impression artistic abundance.

Accordingly, the question agitating leading professionals across Europe this week was whether they should display their rarest works at the Maastricht European Fine Art Fair, which opens to a private viewing on Thursday. Would the effect of the Saint Laurent-Pierre Bergé sale goad art

lovers? Opinion remains divided. We shall find out next week.

The sale last week raised an even larger question about the future of the Hôtel Drouot, the auction house where 74 Paris auctioneering groups hold their sales. (International Herald Tribune. Saturday-Sunday, March 7-8, 2009, p. 15)

Aydın görünür ki, burada accordingly zərfi səbəb-nəticə asılılığını və buna görə də diskursiv mətn boyu fikrin ardıcılığını təmin edir.

Məlum olduğu kimi, kauzal semantikalı sözlər sırasında qəzet diskursunda reason sözündən tez-tez istifadə edilir. Beləki, reason sözü emfatikdir və yalnız kauzal əlaqəyə yox, həm də diskursda bu söz vasitəsilə verilən informasiyanın vacibliyinin vurğulanmasına xidmət edir. Faktiki olaraq, həmin eksplisit vasitə informasiya strukturunda fərqləndirilmiş, seçilmiş signal rolunu oynayır. Nümunəni nəzərdən keçirək:

A common reason for people to become entrepreneurs is that they have come to the conclusion that they are essentially unemployable – many have been “let go” from their last place of work and have resolved that from now on they will only work for themselves. (Financial Times, Saturday March 28 / Sunday March 29 2009, p. 34)

Qeyd etməliyik ki, reason sözünün qəzet diskursunda işlənməsi kauzal əlaqəni aydın surətdə ifadə edir.

Diskursda kauzal münasibətlərin ikinci tipi qismən eksplisit ifadədir. Kauzal asılılığın verilməsinin qismən eksplisit üsuluna, adətən, səbəb qrupuna daxil olmayan bağlayıcı və bağlayıcı sözlərlə bağlanan komponentlərin iştirak etdiyi səbəb-nəticə konstruksiyaları aid edilir. Bu vasitələrin semantik strukturunda kauzallıq seması iştirak etmir, onların kauzal mənası mətndə meydana çıxan sintaqmatik xarakterdə olur.

Qismən eksplisit kauzal əlaqə diskursda sintaktik əlaqənin ümumi göstəricisi rolunda çıxış edən and bağlayıcısı vasitəsilə ifadə olunur, komponentlərin kauzal asılılığı isə, onların mənə uyğunluqları vasitəsilə yaranır:

Benjamin Stora, a historian of French Algeria, himself a descendant of Algerian Jews, said: “There is a crisis of French national story telling, in that France historically has seen itself as a place of assimilation and integration, but now minorities want to question that story. That’s partly what the riots were about. And in this climate, the pierds-noirs, who look back to nostalgia on the colonial days before the war in Algeria” –an era, Stora was careful to emphasize, when Algerian Muslims did not have equal rights- “they want to be seen as guardians keepers of a bygone French

nationalism, of Jakobinism. "But of course there's a paradox", Stora went on, "because they are also part of the multiculturalism of France, being a minority themselves. And the big problem they have now with their rosy picture is that the vast majority of young people in France are anti-colonial (International Herald Tribune Friday, March 6, 2009, p.2).

Bu fəslin ikinci yarımfəslə «Diskursda kauzallığın implisit ifadə vasitələri» adlanır. Kauzal asılılığın implisit üsulu yalnız diskursda mümkündür. Implisit əlaqənin aşağıdakı nümunəsini nəzərdən keçirək:

A fast-deeping recession raises the stakes. Even the vaunted Toyota Motor is seeking government loans. The government plans to tap its foreign-exchange reserves to help a state-run bank increase loans to companies operating abroad.

Japan has formidable problems, and its leaders are in over their heads. (International Herald Tribune March 6, 2009, p.2)

Bu diskurs nümunəsi güclü səbəb-nəticə asılılığı üçün səciyyəvidir. Burada bütün mətnin semantikasi implisit vasitə ilə ifadə olunur və diskurs iştirakçılarının presuppozisiya fondu sayəsində başa düşülür.

J.B, Qriqoryeva qeyd edir ki, yalnız makromətn səviyyəsində informasiyanın irəli sürülməsi effektinin yaradılması üçün implisit mənalara mühüm rol oynayır; bu mənalara diskursun məzmununun inkişafına, həmçinin bu və ya digər əsərin «vertikal kontekstinin» presuppozisiyasına perspektiv yaradır.¹

İmplit informasiya dedikdə, biz birbaşa ifadə olunmamış semantik elementləri, eksplisit ifadə olunmuş semantik elementləri, onların qarşılıqlı əlaqəsini və qarşılıqlı təsirini başa düşürük. Aşağıdakı implisit əlaqəli nümunəni nəzərdən keçirək:

The Swiss government, which refused to send a representative to the hearing, is resisting a push by the U.S. Internal Revenue Service to force UBS to disclose the names of client behind 52,000 accounts. Dilicco said the clients could include companies as well as individuals.

A senior UBS executive, Mark Brandsan, apologized for the bank's actions, saying that "this is a very small part of our business where things went wrong". But he raised hackles by faulting the IRS for the disclosure effort and saying the issue was more suited to diplomatic negotiations than

¹ Григорьева Ю.Б. Текстовые единицы логического обоснования и их роль в информационной структуре английского нарративного дискурса XVIII века // Вестник МГЛУ, 2001, с. 165-172

to review by prosecutors and the tax authorities. (International Herald Tribune, Friday, March 6, 2009, p. 12)

Bu mətnlərin hissələri arasında implisit əlaqə diskursun iştirakçılarının presuppozisiya fondu sayəsində təmin olunur. Məşhur «UBS» isveçrə bankının birinci hissədə səbəb kimi təsvir olunan fəaliyyəti ikinci hissədə bu fəaliyyətin nəticəsi kimi implisit şəkildə təqdim edilmişdir: «This is a very small part of our business where things went badly wrong».

Bütün deyilənlər belə bir nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, bir sıra gizli implisit mexanizmlər mövcuddur ki, kütləvi informasiya vasitələri onları başa düşülməyən formada həyata keçirir və bunun nəticəsində də informasiyanı ötürən daha güclü və təsirli pragmatik vasitələrlə müəyyən kodlardan istifadə etməklə ictimai fikri özünə lazım olan məcraya yönəldir. Bu zaman situasiyanın konteksti və iştirakçıların müəyyən istiqamətə yönəlmiş bilikləri böyük əhəmiyyət kəsb edir və bu effektin sayəsində təsvir olunan situasiyaya emosional çalarlı münasibət formalaşa bilər.

Dissertasiyanın nəticə hissəsində tədqiqatdan irəli gələn əsas elmi qənaətlər və ümumiləşdirmələr təqdim edilmişdir.

1. Kauzallıq adı altında elə səbəb-nəticə münasibətləri başa düşülür ki, onlardan biri digərini əmələ gətirir, yaxud məntiqi cəhətdən əsaslandırır, onu motivləşdirir. Kauzallıq səbəb-nəticə və əsaslandırma-nəticə münasibətlərini ifadə edən leksik-sintaktik kateqoriya kimi özünü göstərir.

2. Bağlayıcı zərf konnektorları və *that's why* konnektoru vasitəsilə diskursda nəticənin ciddi məntiqi qanunauyğun xarakteri xüsusi vurğulanır. Substantiv konnektorlar səbəbin, motivin, əsaslandırmanın, həmçinin nəticənin fərqləndirilməsini mümkün edir.

3. Eksplisit üsul semantik strukturunda kauzallığın semantik mövcud olan xüsusi göstəricinin olması ilə səciyyələnir. Belə göstəricilərin kauzal mənası, yaxud kauzal konnektorlar paradigmatik şəkildə özünü göstərir. Kauzal konnektorlar diskursiv mətnin komponentləri arasında əlaqəni həyata keçirməklə və onu təsnif etməklə iki funksiyayı yerinə yetirir.

4. Kauzal asılılığın verilməsinin eksplisit üsuluna, adətən, səbəb qrupuna daxil edilməyən zərf, bağlayıcı və bağlayıcı sözlər aiddir. Bu göstəricilərin semantik strukturunda kauzallıq seması mövcud olmur, onların kauzal mənası mətndə əldə edilən sintaqmatik xarakterlidir. Eyni zamanda, kauzal funksiyayı kauzal semantikali sözlər yerinə yetirir.

Diskursda eksplisit kauzal əlaqənin qismən göstəricisi kimi *and* və *when* bağlayıcıları çıxış edir.

5. Kauzal münasibətlərin ifadəsinin implisit üsulu dedikdə, heç bir əlaqə

göstəricisi kimi seçilmiş cümlələrin sadəcə düzülüşü başa düşülür. Bu cümlələr arasında mövcud olan münasibətlərin tipi diskurs məkanı ilə müəyyən edilir.

İmplitit kauzal asılılıq prospektiv və retrospektiv şəkildə ola bilər. Maraqlıdır ki, retrospektiv implitit kauzal əlaqəli mətnlər kəmiyyət cəhətdən açıq-aşkar üstünlük təşkil edir. Güman etmək olar ki, bu amilin sayəsində bu əlaqə növünün ifadəsi üçün nəzərdə tutulmuş kauzal konnektorların miqdarca azlığı mətn səviyyəsində tamamlanır.

6. Yuxarıda deyilənlər onu sübut edir ki, həmin strukturlardan istifadə publisistikanın adekvat vəzifəsidir, çünki həmin strukturlar kifayət qədər böyük həcmli informasiyaların mümkün qədər lakonik şəkildə verilməsinə imkan yaradır. Beləliklə, qəzet diskursu mətnləri kimi mürəkkəb informasiya strukturlarında onlardan istifadə olunması oxucunun mətni şərh etmək fəaliyyətinin fəallaşdırılmasına yönəldilmişdir.

Qəzet mətnlərinin özlərində müşahidə edilən fərqlər əhəmiyyətli dərəcədə ekstralingvistik faktorlarla bağlıdır ki, bunlara da orqanın istifadə etdiyi prinsiplərin mənbəyi olan insanın qavrayış xüsusiyyətləri, informasiyanın yığılması və təqdimat üsulları, onun ötürülməsindəki məhdudiyyətlər aiddir.

7. Səbəb-nəticə baxımından mətnin orijinal variantına müvafiq olan düşüncə məzmununun formalaşması diskursda ötürülən xəbərin mənasının aşkarlanması və qiymətləndirilməsi üçün əsasların, «dünyanın fərdi mənzərəsi»nin müəyyənləşdirilməsi fenomeninə söykənir.

Bu proses diskursun məna sahəsini formalaşdıran simvolların adekvat şəkildə şərhinə imkan verən insanın ensiklopedik biliyi ilə lisani biliklərinin qarşılıqlı təsirini nəzərdə tutur. Mətn kommunikasiyasının hər bir məqamında informasiyanı qəbul edən şəxs onun həm dilin dərk edilməsinə gələn yeniliklərlə, həm də keçmiş təcrübəsində olanlar arasındakı əhəmiyyətli dərəcədə oxşarlıqları müəyyən edir.

Dissertasiyanın əsas müddəaları müəllifin aşağıdakı məqalələrində öz əksini tapmışdır:

1. О понятии каузальности в лингвистике // ADU-nun Elmi Xəbərləri, 2007, № 4, s. 86-89
2. Роль фоновых знаний в процессе понимания англоязычного газетного текста // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri: Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi, 2008, № 3, s. 85-90
3. Дискурс и его структура / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Aspirantların və Gənc tədqiqatçıların XII Respublika Elmi konfransının materialları, 2008, s. 280
4. Коммуникативно-когнитивный анализ дискурса // Труды. Приложение к журналу ВЕСТНИК Академии образовательных наук Грузии «Моамбе», Тбилиси, 2008, № 12, с. 68-72
5. Прагматика имплицитных средств выражения каузальности (в англоязычном газетном дискурсе) // ADU-nun Elmi xəbərləri, 2009, № 3, s. 68-73
6. Эксплицитные и имплицитные средства выражения каузальности (в англоязычном дискурсе) / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Aspirantların və Gənc Tədqiqatçıların XIII Respublika Elmi Konfransının materialları, 2009, s. 217-218
7. О некоторых эксплицитных средствах выражения каузальности в газетном дискурсе // AMEA-nın Tədqiqatları, 2009, № 1, s. 201-209
8. Обучение студентов факультетов иностранных языков анализу газетного дискурса / «Elm ili»nə həsr olunmuş Xarici dillərin tədrisindən aktual problemləri. Respublika Elmi konfransının materialları, Bakı, 21-22 may 2009-cu il, s. 102-105
9. Azərbaycandilli diskursun tipoloji xarakteristikası // Azərbaycanşünaslığın Aktual Problemləri. Ümummilli lider H.Əliyevin anadan olmasının 87-ci ildönümünə həsr olunmuş I Beynəlxalq elmi konfrans, Bakı – Naxçıvan – Gəncə, 3-8 may 2010-cu il, s.289-294
10. Роль каузальных коннекторов в формировании англоязычного газетного дискурса / Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Doktorantların və Gənc Tədqiqatçıların XIV Respublika Elmi Konfransının materialları, 2010, s.169-170

THE ROLE OF CAUSALITY IN THE INFORMATION STRUCTURE OF THE ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE

(on the basis of modern Englishspeaking UK and US press materials)

Summary

The dissertation investigates the role of causality in the information structure of the English newspaper discourse. Its goal is to analyze pragmatic and cognitive aspects of the different explicit and implicit means of causality, as well as to define the status of the explicit means as the signals of the marked information in the English newspaper discourse. The dissertation consists of introduction, three chapters, conclusion and the list of references.

The introduction reveals the topicality and novelty of the research, determines the goal and objectives of the dissertation, formulates main provisions to be defended, describes its theoretical and practical significance, research methods, approbation as well as structure.

The first chapter titled "On the notion of causality" investigates causality as a logical and grammatical category. This chapter is also dealing with the issue of causality on the level of text and discourse.

The second chapter named "The formation of the information structure of the discourse on the basis of cause and result" covers the issues of the information structure of the discourse and the role of the causal relations as a type of semantic relations in the structure of the discourse.

The third chapter of the research named "Explicit and implicit means of causality in the information structure of the discourse studies various explicit and implicit signals of causality within the information structure of the discourse.

The conclusion summarizes the main results of the research.